

Marju Raju. *Some aspects of singing development, the song creating process and favorite songs of Estonian children / Mõningaid aspekte Eesti laste laulmise arengust, ise laulude loomisest ja lemmiklauludest.*

Tallinn: Estonian Academy of Music and Theatre Dissertations 6 /
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Väitekirjad 6, 2015, 130 lk.

Tiina Selke

Laulev revolutsioon, Arvo Pärt, laulupeod – need on märksõnad, mille kaudu tuntakse Eestit ja ees-
timaalasi nii Euroopas kui laiemalt maailmas. Võib
öelda, et Eesti imago olulisteks osadeks IT kõrval
on muusika ja laulutraditsioon. Tänapäeval järj-
est vähenenud koduse laulmise tingimustes pan-
nakse lauluoskusele ja laulutraditsioonile alus eelkõi-
ge süstemaatilise tööga haridusasutustes – laste-
aias ja koolis.

Muusikapedagoogilisi uurimusi eesti õpilaste
muusikalistest eelistustest, laulmise osast muu-
sikatumnis, laste omaloomingust, lauluvõimest
ja hääleulatusest ning koorilaulu osast muusika-
kasvatusest on tehtud arvukalt. Enamasti on laste
laulmisega seotud valdkonda käsitlenud bakalau-
reuse ja magistri tasemel, muusikaõpetaja koge-
musega uurijad. Kuidas aga vokalisatsioonist ja
kõnест kujuneb laulmine, seda pole mulle teada-
olevalt Eestis üldse uuritud. Seega on tegemist
aktuaalse teemaga, kuivõrd lapse varast sotsiali-
seerumist ja kõne kujunemise toetamist alusta-
takse tänapäeval just muusikalise tegevuse kau-
du beebikoolides ja väikelaste mängukoolides.
Beebikoolide tegevuse kõrvaltulemus (kui mitte
otsene eesmärk) on lapse muusikaline areng ja
laulmisoskuse kujunemine.

Viimati nimetatud asjaolu silmas pidades on
käesolev uurimus lapse laulmise kujunemisest
tervitatav kui pilk väljastpoolt muusikapedagoog-
ikat, arvestades autori psühholoogitausta (ba-
kalaureusekraad psühholoogias). Selline uurimus
võiks anda nii objektiivsema teemakäsitluse kui
uudse vaatenurga seni tehtud uuringutele. Seda
autor väikelapse muusika-arengupsühholoogia-
le toetudes teebki. Teisalt, muusikapedagoogika

valdkonda tundmata seisab autor silmitsi mitme
probleemiga – see on taustsüsteemi (õppeka-
va, laste/õpilaste ealine areng ja suutlikkus jms.)
tundmine.

Uurimuse „Mõningaid aspekte Eesti laste lau-
luse arengust, ise laulude loomisest ja lemmik-
lauludest“ autor Marju Raju on valinud väga laia
teema, mille hõlmamine on nii lingvistilisest,
muusikalisest, kultuurilisest kui hariduslikust kül-
jest väga keeruline.

Teadustöodes defineeritakse laulmist ja lau-
lismisvõimet enamasti ebamääraselt, sageli selle
kaudu, milliseid eesmärgid laulmine täidab inime-
se arengus ja elus. Eeldatakse, et kõik teavad, mis
on laul või laulmine. Tähelepanu väärib dissertat-
siooni autori arutlus „laulu“ ja „laulmise“ mõistete
üle eesti keeles ja nende semantiliste nüansside
avamine. Eesti keeles tähistab sõna „laul“ nii te-
gevust (laulmine) kui ka selle tegevuse tulemust
(laul). See asjaolu avardab oluliselt lugeja arusa-
mist materjali uurimise keerukusest. Autor rõhu-
tab, et laulu tähendus eesti keeles on laiem kui
ainult laulusõnade ja meloodia kombinatsioon.
Oluline on ühelt poolt, kuivõrd vastab meloodia
reprodutseerimine ehk laulmisvõime, s.t. esitus
Lääne tonaalse muusika kaanonile, teisalt antro-
poloogilis-kultuurilooline käsitlus, mille kohaselt
laulmine on vokalisatsioon, välja kasvanud kõnест
vokaalide pikendamise kaudu (Dowling 1984).¹

Tõepoolest, laulmist defineerides oleme sil-
mitsi vähemalt kahe mõnevõrra vastandliku lähe-
nemisega – eurotsentristlik käsitlus *versus* laiem
kultuuriajalooline käsitlus. Selle tõestuseks on
mitmesuguste vanade rahvamuusikavormide,
nagu regilaulu, runo, bõliina, psalmi, koraali, vee-

¹ Walter Jay Dowling 1984. Development of musical schemata in children's spontaneous singing. – *Cognitive processes in the perception of art*. Advances in Psychology 19, eds. W. Ray Crozier, Anthony J. Chapman, Amsterdam / New York / Oxford: North-Holland, pp. 145–162 (väitekirjas viidatud Stadler Elmer 2011 kaudu: Stadler Elmer, Stefanie 2011. Human Singing. Towards a developmental theory. – *Psychomusicology: Music, Mind and Brain* 21, pp. 13–30).

dahümni laulis-kõneline esitusviis ja nimetus „laulu ütlemine“, mitte „laulma“. Viimane esitusviis nimetus viitab ka sellele, et laulu tähendus on pelgalt tekst.

Tänapäeval, seoses maailma rahvaste kultuuripärandi uute vormide tundmaõppimisega on laulmise mõiste veelgi laienenud. Pigem on laul/mise-mittelaul/mise kriteeriumiks saanud helikõrguse kõrval tämber. Ülemhelilaul (ka kõrilaul), vokaalimprovisatsioonid, *beat-box* – rütmipillide imitatsioon hingamise ja huultega, aga ka koos meloodiaga – on vaid mõned näited, kuivõrd laulmise mõiste on laienenud kõneaparaadi-hingamise kasutamisel tekkinud uudsete (muusika-) vormide kaudu.

Marju Raju uurib laulmise kujunemist ja sellega seotud probleeme lingvistilis-sotsioloogilis-psühholoogilisest aspektist. Raamat koosneb empiirilise uurimuse ingliskeelsest analüütilisest ülevaatest, selle eestikeelsest kokkuvõttest ning kolmest ingliskeelsest ja ühest eestikeelsest artiklist. Uurimisküsimused (4) on sõnastatud selgelt ja püstitatud lähtuvalt ühisuurimusest, kus fookuses on laulmisoskuse areng. Nii näiteks on I artikli uurimisküsimus, kuidas kulgeb lapse laulmise areng muusikalise ja lingvistilise arengu teooriatele tuginedes. Kõige huvitavam ja põhjalikum ongi juhtumiuuringu kaudu vaadeldav lapse keele ja laulmisvõime kujunemist käsitlev nimetatud artikkel. Lugejana oli huvitav teada saada, millised probleemid tekkisid oma lapse uurimisega ja kuidas suutis uurija säilitada distantsi ning vältida subjektiivsust uurimisprotsessis.

Dissertatsiooni pealkiri annab alust eeldada, et tegemist tuleb laste laulmise arengu erinevate aspektide uuringuga, seejuures uurides laulmise arengut nii laste vokaalse omaloomingu kui muusikaõpetuse kaudu, samuti laste muusikalise maitse kujunemise kaudu muusikalises makrokeskonnas, pidades silmas laulupidusid ja meediat. Veelgi enam – autor vaatleb ka esinemisjulgust/ärevust, lapsele suunatud kõne/kõnelaulu eripära (see on empiirilise osaga mõnevõrra nõrgemalt seotud), laste omaloomingu karakteristikuid ja muid laulmisega seotud aspekte. Samas jäävad

vaatluse alt välja kodu kui laulmisoskust kujundav muusikaline keskkond, kooli õppekava (kuivõrd umbes pooled uuritavatest on kooliealised) ja laululoome süllaabiline aspekt.

Teoreetiline taust on viimaste aastakümnete muusikapsühholoogia ja muusikalise arengu esiuurijate Stefanie Stadler Elmeri, Sandra E. Trehubi, Helga Rut Guðmundsdóttiri jt. tööde kaudu hästi avatud. Siiski on tunda autori lingvistikast lähtuvat positsiooni, s.t. keel-laulmine-mudeli eelistamist, kuna teised teooriad laulmise arengust jäävad uurimuses vähem kõlama. Autori orienteerumist teooriates ja loovat lähenemist uutele ideedele näitab ilmekalt Jaan Valsineri arenguteooria faaside (artikkel I, lk. 318) ülekandmine kõne-laulmise kujunemise protsessile. Huvitava idee diskuteerimiseks pakub autor hüpoteesiga, et „kõne/sõnade olemasolu vaba liikumise tsoonis on eelduseks, et laulmine võiks tegevusena olla võimalik lähima arengu tsoonis (teatud määral täiskasvanuga koos)“.

Kuivõrd autor käsitleb laulmise arengut üldise muusikalise arengu raames, siis võinuks mõni muusikakasvatuse arengumudel (Keith Swanwick & June Tillmani spiraalse arengu mudel² või siis Rosamund Shuter-Dysoni & Clive Gabrieli (1981)³ või mõni muu mudel) või Eestis 1937. aastal korraldatud Liidia Haas-Tuulse uuring⁴ ning Meeta Terri seisukohad laulmise arengust anda laiemat selgitusvõimalust autori uurimustulemustele, samuti võimalust tõdeda, kas eesti laste laulmise areng kulgeb nende astmete järgi või annab laulupidude fenomen ja süsteemne muusikaõpetus eesti laste laulmise arengule mingid eelised. Praegu on uurimuses välja toodud laulmise arengu seos (mõju) eelkõige kooli/lasteaia/laulupeo repertuaariga. Küsimusi tekib ka ATBSSI⁵ testiga seoses (s.o. katsete pakett, osa rahvusvahelisest laulmise uuringust, mis oli kohandatud Eesti tarbeks), milles kõigi katsealuste laulmise katset hinnatakse positiivselt fraasi lõpetamisega toonikasse, kuid helistiku taju areneb välja mõnedel andmetel alles 4.–5. eluaastaks. See tähendab, et noorem laps ei peagi suutma lõpetada fraasi toonikasse ja omaloomingus võivad olla meloodias helisti-

² Keith Swanwick, June Tillman 1986. The Sequence of Musical Development: A Study of Children's Composition. – *British Journal of Music Education* 3/3, pp. 305–339.

³ Rosamund Shuter-Dyson, Clive Gabriel 1981. *The Psychology of Musical Ability*. London et al.: Methuen.

⁴ Liidia Haas-Tuulse 1937. *Eksperimentaalne uurimus eelkooliealiste laste musikaalsusest*. Magistritöö, Tartu Ülikool.

⁵ AIRS (Advancing Interdisciplinary Research in Singing) Test Battery for Singing Skills.

ku vahetused, mis kõlavad „viisipidamatusena“. Pigem tekitabki küsimusi uuritavate vanusevahe 2–12 eluaastat. Kahjuks ei leia dissertatsioonist andmeid, kui palju oli arvuliselt lasteaialapsi ja palju kooliõpilasi, seetõttu jääb üldistuste tegemine koorilaulu-laulupeo mõjust mõnevõrra küsitavaks.

Kuigi valim on väike (ja autor seda ka enesekriitiliselt kinnitab, lk. 21) ega pretendeerigi laiemale üldistuste tegemisele, annab see ometi võimaluse määratleda mõned üldisemad suundumused laste laulmise arenguloos. Väiksearvulist valimit korvavad erinevad andmekogumismeetodid – nii kvantitatiivsed (ATBSS test) kui kvalitatiivsed meetodid (vaatlus, juhtumiuuring) ning korralik statistiline andmeanalüüs. Uurimistulemused on üldiselt korrektselt välja toodud artiklite kaupa ja osaliselt ka ühendatud valimi alusel läbiviidud uuringu kohta. Tulemusi illustreerivad tabelid ja joonised lisas, samuti meeleolu loovad fotod.

Marju Raju uurimus tõstatab ka mitmeid küsimusi ja loob võimalusi edasisteks uuringuteks.

Nii näiteks rääkides lapse muusikalisest arengust toob autor välja kaks suunda (lk. 13): uurimused lähtuvad kas sellest, mida laps kuuleb (*on the hearing mechanism to determine what the prerequisites are to perceive different sound stimuli*), või sellest, mida laps teeb / suudab teha (*on the sound-producing mechanisms to study musical self-expression*). Viimane seostub autori arvates lapse mälu, keskkonna toetuse ja laulmise motivatsiooniga. Kuna autori empiiriline uuring kinnitas, et see seos oli väga nõrk (lapsed ei julgenud / ei osanud laulda lemmiklaulu, laulu loomine oli ka nõrk), siis võib-olla ei olnud lastel eksperimendis piisavalt motivatsiooni? Autor väidab ka ise, et motivatsioon, meeleolu ja turvalisus on loominguuliste ülesannete puhul olulised. Võib-olla peaks motivatsiooni vaatlema ikkagi eraldi tegurina? Motivatsioon ja emotsioon võiksid olla

märksõnad vokaalse stimulatsiooni jaoks (vt. Guðmundsdóttir 2015).⁶ Praktikuna julgen väita, et kui motivatsioon on tugev, siis algklasside laste loovusel ei ole piire.

Edasist uurimist vajaks, eriti Eesti laulmiskeskset muusikakasvatust silmas pidades, nii Marju Raju kui Annabel Coheni (2015)⁷ poolt välja toodud probleem improvisatsioonilise laulmise lakamisest alates 7. eluaastast. Samuti vajaks uurimist autori tõstatatud küsimus – kas suutmatuse oma lemmiklaulu tervikuna laulda viitab tõesti lauluvõime vähenemisele eesti laste seas?

Kõigile neile märkustele vaatamata võib kinnitada, et autor on suhtunud uurimismaterjali ja meetodikasse kriitiliselt, tuues välja mitu aspekti, mis vajavad edasisi täpsustavaid uuringuid: lemmiklaulu mõistet ei olnud lastele piisavalt selgitatud, mistõttu järeldused ei saagi olla adekvaatsed; valim oli väike, mistõttu ei saa teha laiemaid üldistusi; sõna „laul“ mitmene tähendus; eksperite jaoks üheselt mõistetavate kriteeriumide/definiitsioonide loomine, hinnates helikõrguslikku stabiilsust ja erinevusi kõne- ja lauluhääle vahel; MMATools (Music Micro Analysis Tools) meetodi piirangud vokalisatsiooni visualiseerimisel; ema ja uurija rollikonflikti avamine; rahvusvaheliste võrreelsete testide kohandamine jpm.

Töös püstitatud uurimisküsimused on leidnud analüütilise ülevaate kokkuvõttes asjakohase analüüsi ning vastused. Autori analüüs on loogiline ja argumenteeritud. Tuleb tõdeda, et laste laulmist käsitlev uurimisvaldkond on saanud juurde ühe teist laadi, uudse lähenemisnurgaga uurimuse, mis oluliselt rikastab meie teadmisi väikelapse lauluvõime kujunemisest. Marju Raju töö näitab, et tegemist on iseseisvalt mõtleva kriitilise uurijaga, kes on võimeline uute teooriate valguses püstitama uusi huvitavaid hüpoteese ning käsitleda laulmise kujunemist interdistsiplinaarsest vaatepunktist.

⁶ Helga Rut Guðmundsdóttir 2015. Singing ability and singing ranges in early childhood. – *Proceedings of the 4th The Changing Face of Music and Art Education and 7th Music Educators and Researchers of Young Children Conference. Playful Sounds – Personhood. 5th – 9th May 2015 Tallinn University*. Eds. Gerhard Lock et al., Tallinn: Tallinn University, pp. 26–27.

⁷ Annabel J. Cohen 2015. The AIRS Test Battery of Singing Skills: rationale, item types, and lifespan scope. – *Musicae Scientiae* 19, pp. 238–264.